

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	5
----------------------------------	---

Păcatul împotriva spiritului

Exil.....	9
<i>Ex ossibus ultor.....</i>	12
Păcatul împotriva spiritului.....	14
Intervenția zorabilor în Jormania.....	17
Jormania liberă.....	34
De vorbă cu Ioan Petru Culianu	
<i>Interviu realizat de Gabriela Adameșteanu.....</i>	39

Scoptophilia

Viitorul României în unsprezece puncte.....	77
Scrisori deschise către Andrei Pleșu.....	89
O lecție de politică	95
Filme de groază.....	99
Dialogul morților	102
4 Iulie.....	111
<i>Ein echter Deutscher.....</i>	115
Cea mai proastă inteligență.....	119
Patriot?.....	126
„Economia de piață”	129

Patruzeci de secole.....	132
Fantapolitica.....	135
Eliade <i>koan</i>	142
Elie Wiesel.....	145
Somnul cel de moarte	148
Cel mai mare român în viață	152
O șansă unică.....	156
Iadul și civilizația	162
Umberto Eco și Biblioteca din Alexandria	166
Inchiziția? Cel mai bun tribunal din lume	174
François Furet și Revoluția franceză	177
Grandoarea și mizeriile structuralismului	180
Grazia Marchianò	183
Arcadia	186
Euforisme	189
Adio.....	196
Întâlnire cu I.P. Culianu, istoric al religiilor.	
Disidentul în fața puterii totalitare	
Interviu realizat de Gianpaolo Romanato ...	198
Pluralismul, bunul cel mai fragil	
Interviu realizat de Armando Massarenti	205
Saddam și-a greșit toate calculele	
Interviu realizat de Mauro Martini	210
Ionescu, mîntuitorul.....	215
Bilanțul unei ere-lumină	218
Scrisoare deschisă către Gabriel Liiceanu	
după lectura <i>Jurnalului de la Păltiniș</i>	227
Ofensa rasistă	234
Regele a murit – atenție la urmaș.....	242
<i>Bene vixit qui bene latuit</i> ... România:	
intelectualul lipsit de putere	248
Fundamentalism.....	253
Ku Klux Klan Ortodox.....	261

In memoriam

<i>Laudatu si, o, mi signor, per sora nostra morte corporale</i> (Șerban Anghelescu)	267
Cum se măsoară o crimă? (Dana Șișmanian) ...	271
Speranța a murit. Scrisoare deschisă Domnului Ion Iliescu, președintele României (Radu Portocală).....	275
Plângere după Ioan Petru Culianu (Dan Laurențiu)	278
Rinoceri Jormanezi? (Dorin Tudoran).....	280
Cei pe care zeii îi iubesc mor tineri (Vladimir Tismăneanu)	290

© 2005, 2013 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: Carpaccio, *Sfântul Gheorghe și balaurul* (detaliu), 1507

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1, sector 4,
040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

CULIANU, IOAN PETRU

Păcatul împotriva spiritului: scrieri politice / Ioan Petru
Culianu; notă asupra ed.: Tereza Culianu-Petrescu. –
Ed. a 3-a. – Iași: Polirom, 2013

ISBN print: 978-973-46-3430-9

ISBN ePub: 978-973-46-2760-8

ISBN PDF: 978-973-46-2761-5

I. Culianu-Petrescu, Tereza (ed.)

821.135.1-92

Printed in ROMANIA

Ioan Petru
CULIANU

Păcatul
împotriva spiritului

Scrisori politice

POLIROM
2013

Inchiziția? Cel mai bun tribunal din lume

În secolul trecut și într-o bună parte a secolului nostru a primat ideea că tribunalul Inchiziției a fost cel mai odios din istorie. Opera celebră a savantului american Henry Charles Lea a imortalizat această teorie într-o serie de neuitate invective. După el, Inchiziția spaniolă ar fi acționat cu duritate împotriva evreilor și musulmanilor rămași în Peninsula Iberică după căderea emiratului de Granada în 1492. De asemenea, tot Inchiziția ar fi fost responsabilă pentru uciderea unui număr incalculabil de așa-zise vrăjitoare, în marea vânătoare de vrăjitoare care a avut loc în secolele al XVI-lea și al XVII-lea.

Pe la sfârșitul anilor '60, Inchiziția spaniolă a început să ridice vâlul secretului de pe dosarele vechi de peste trei sute de ani, iar mai târziu întreaga arhivă inchizitorială a devenit accesibilă. Surpriza a fost enormă.

În primul rînd, s-a dovedit că Inchiziția spaniolă nu vînase niciodată vrăjitoare. Dimpotrivă, într-un proces rămas celebru de la începutul secolului al XVII-lea, autoritățile *locale* arestaseră 1.800 de persoane acuzate de vrăjitorie. Documentele Inchiziției arată că inchizitorii înșiși nu credeau deloc în vrăjitorie. Credeau că în cele mai multe cazuri vrăjitoria era o halucinație provocată de consumul de droguri extrase din plante. În situația mai sus amintită, Inchiziția a trimis un comisar

care, cu multă prudență, reușește în doi ani să aplaneze situația în așa fel încît aproape toți cei 1.800 de copii și femei sînt trimiși acasă și numai vreo patru-cinci primesc pedepse ușoare.

De curînd, Gustav Henningsen și John Tedeschi au publicat rezultatele unei anchete și mai interesante. Inchiziția spaniolă nu era crudă, dar era extraordinar de organizată. A lăsat o arhivă aproape computerizată privind 40.000 de cazuri de auto-dafecuri, procesele de tristă amintire intentate persoanelor bănuite de crezie sau conversiune formală la catolicism. Marea surpriză care a urmat studiului acestor procese a fost că numai relativ puține dintre ele se soldau cu moartea acuzatului: mai precis, 1,8%. Teza lui Lea, după care mii de victime inocente ar fi fost ucise an de an, apare ridicolă.

Dar dacă Inchiziția nu vîna vrăjitoare în Spania, o făcea poate în alte părți ale Europei?

Deja de peste douăzeci de ani savanții au constatat că marea vînătoare a avut loc nu în Spania, și aproape deloc în Italia, ci în primul rînd în Germania, Țările de Jos și Franța (incluzînd nordul Italiei, sub stăpînire franceză). În afară de Franța, e vorba de teritorii în mare parte protestante. Mai mult, din partea catolică a Germaniei, Inchiziția se retrăsese de mult la începerea proceselor (1589), iar în Franța nu a jucat absolut nici un rol. Dar dacă se dovedește că Inchiziția nu putea nicidecum să ardă vrăjitoare pe rug, cine le ardea?

În toate cazurile, autoritățile locale, le cererea populației. De-a lungul întregului secol al XVII-lea, Parlamentul din Paris, adică Tribunalul Suprem al regatului, trimite emisari în provincii nu ca să acuze, ci ca să le apere pe așa-zisele vrăjitoare de populația dezlănțuită. În cele din urmă, Ludovic al XIV-lea decide să-i ardă pe judecătorii locali în

loc de a arde vrăjitoarele, așa cum doreau ei, și apele se calmează. Mai mult, în 1682 Ludovic dă o celebră ordonanță prin care declară că vrăjitoria nu există. Ca urmare, vrăjitoarele nu mai pot fi acuzate de... vrăjitorie, întrucât crima aceasta nu e recunoscută de justiție. Procesele iau sfârșit după această dată.

În țările protestante, vînătoarea a produs cele mai numeroase victime. Recordul e fără îndoială deținut de Țările de Jos, dar nici Germania nu s-a lăsat cu mult întrecută. Protestanții erau catolici fundamentaliști și țineau foarte mult ca femeile să aibă o morală nepătată. De aceea ardeau pe rug femeii pînă și dacă soțul le descoperea noaptea cu nasturii descheyați la cămașa de noapte. Presupunerea era că, fiind vrăjitoare, avuseseră contact sexual cu un demon, și numai așa se explica de ce veșmintele nu le erau în ordine.

De aici înainte va trebui să ne ferim (ca de foc!) să mai comparăm tribunalele comuniste și teroarea serviciilor secrete din Est cu Inchiziția. Unul dintre ultimele numere ale revistei *Church History*, pe care l-am pus anume lângă colecția completă a operelor lui Henry Charles Lea ca să se bată între ele noaptea, cînd nu-mi supraveghez biblioteca, afirmă nici mai mult, nici mai puțin decît că Inchiziția a fost cel mai bun și echitabil tribunal pe care omenirea l-a avut vreodată.

Accasta, fără nici o îndoială, nu se poate spune despre tribunalele comuniste. Nu se va putea spune niciodată.

Lumea liberă, nr. 109, 3 noiembrie 1990

François Furet și Revoluția franceză

În 1989, la bicentenarul Revoluției franceze din 1789, marxismul a pierdut și cea din urmă bătălie: bătălia ideologică în țara care fusese, poate chiar mai mult decât Italia, bastionul ortodoxiei comuniste în Europa de Vest. Omul care a savurat triumful a fost istoricul François Furet, croul zilei.

Furet devenise centrul polemicilor privitoare la Revoluția franceză încă din 1978, după ce, vreme de mulți ani de zile, fusese ținta atacurilor istoricilor marxiști. Dar, în vreme ce vocea sa rămăsese izolată pînă nu demult, în 1989 poziția exprimată în cartea sa din 1978, *Penser la Révolution Française*, a încetat de a mai fi minoritară. Furet, printr-o rezistență care a durat zeci de ani, a reușit în cele din urmă să revoluționeze Revoluția franceză și să învingă armata reacționară a teologilor marxiști. Chiar acum cîțiva ani, o astfel de victorie ar fi părut tot atît de imposibilă ca și căderea zidului Berlinului. Și poate că, în fond, „căderea” Revoluției franceze este doar unul din multiplele efecte ale căderii zidului. Căci, așa cum Furet însuși notează în subtila sa carte, Revoluția franceză a asumat o importanță deosebită din cauza asocierii sale cu revoluția bolșevică din octombrie 1917, căreia îi acorda o anume legitimitate.

Într-adevăr, în sistemul îngust al interpretării leninist-staliniste a istoriei, utilizat de majoritatea istoricilor francezi după război, Revoluția franceză

era „revoluția burghezo-democratică” și, ca atare, ea preceda în mod necesar revoluția finală, comunistă. În teoriile sovietice, Revoluția franceză juca un rol unic și de neînlocuit.

Dar oare a fost Revoluția franceză cu adevărat o „revoluție burghezo-democratică”? Marele teolog marxist Albert Soboul, criticul major al lui Furet, înnegrește mii de pagini ca să demonstreze cum revoluția este o „explozie a contradicțiilor” de clasă acumulate vreme de peste o mie de ani de „societatea feudală” franceză. Cu alte cuvinte, după Biblia marxistă revoluția *trebuia* să izbucnească în mod necesar pentru a face loc relațiilor capitaliste și modului de producție capitalist.

Împotriva tezei marxiste, Furet arată următoarele: mai întâi, societatea franceză a sfârșitului de secolul XVIII nu mai era „feudală”, ci bazată pe un complex sistem de opoziții în care instituția monarhică garanta mobilitate socială și pactiza în primul rînd nu cu proprietarii de terenuri (aren-date), ci cu burghezia. Reluînd teza lui Alexis de Tocqueville, Furet arată că Revoluția, departe de a întrerupe programul de reforme preconizat de monarhie, nu face decît să-l continue. În acest sens, Revoluția nu pare să aibă nici un rost, întrucît face parte dintr-un proces de modificare a societății franceze care avea loc de sute de ani.

Pentru a explica însă izbucnirea Revoluției, Furet recurge la teza unui istoric uitat de toți, tînărul Augustin Cochin, care și-a pierdut viața la patruzeci de ani, în primul război mondial.

După Cochin, Revoluția e fructul nenumăratelor cluburi intelectual-politice ale Iluminismului, pe care el le numește „sociétés de pensée”, „societăți de gîndire”. Din ele fac parte nu numai fracmasonii, ci și alte nenumărate societăți literare etc., adeseori semi-clandestine. După Cochin, caracteristica principală a acestor societăți este abolirea oricăror

distincții de clasă. Membrii lor se reunesc pentru a cădea de acord asupra unui sistem optim de guvernare și, o dată ce obțin acest acord rațional, pornesc să-l realizeze în practică. Discursul acestor societăți este la antipodul ideii de „luptă de clasă”, iar ținta lor este realizarea unui „bun comun” utopic.

Dar cine înfăptuiește Revoluția? Și aici, Furet se desolidarizează de toate interpretările acceptate, refuzând să opteze pentru un crou sau altul, pentru Robespierre împotriva lui Danton sau viceversa. După el, Revoluția are un mecanism impersonal, iar conducătorii ei nu sînt decît niște marionete mîinate de logica puterii înseși. Iar această logică are de-a face cu grupul care, la un moment dat, deține cele mai mari șanse de a pretinde că reprezintă acea entitate abstractă și misterioasă numită „popor”. O entitate, de fapt, inexistentă și inventată de „societățile de gîndire” iluministe.

Prin François Furet, simplismul marxist a luat sfîrșit. Era, în fond, timpul. Dar este simptomatic că numai falimentul revoluției sovietice a adus cu sine o nouă optică în interpretarea Revoluției franceze, fără de care „măreța revoluție” din octombrie nu ar fi avut nici o justificare...

Lumea liberă, nr. 110, 10 noiembrie 1990